

mišljenja i komentari

Izgnjena povijest

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Nedavno mi je u ruke dopao jedan broj časopisa *Ruđer* (za one koji ne znaju to je interni list Instituta "Ruđer Bošković"), u njemu naletih na članak Željka Kwokala, a u članku na odlomak koji – unatoč dužini – vrijedi u potpunosti citirati. Dakle, doktor Kwokal smatra da treba: "Sastaviti popis, zbornik, registar, ili, kakogod da se nazove, djelatnika-znanstvenika Instituta "Ruđer Bošković", do zadnje generacije umirovljenika, uz opis područja, rezultata, dosega, te eventualnog utjecaja na znanstvenu i širu zajednicu." Nadalje, ističe doktor Kwokal: "Ovo bez evaluacija, procjena, ocjena, rang lista, hijerarhija, ali striktno temeljeno na vjerodostojnim činjenicama."¹

Prijedlog doktora Kwokala vrijedan je svake pažnje, dapače treba ga svesrdno podržati. To govorim stoga jer sam iskusio svu gorčinu skupljanja podataka o našim znanstvenicima o kojima sam prigodice pisao. Izuzmemo li popis znanstvenih radova (koji ionako nije teško sastaviti pregledom svjetskih i domaćih baza podataka) iza našeg znanstvenika ostaje tanahna omotnica u kadrovskoj službi, a u njoj teško da ćeš naći išta osim nekoliko listova iz kojih je razvidno kada se dotični znanstvenik zaposlio, kada je otišao u mirovinu i kada je izabran u više znanstveno zvanje. Pokatkad se u omotnici nađe molba za posao, pokoja ocjena podobnosti za izbor u više znanstveno zvanje – no ti su dokumenti pisani najčešće šablonski, a podaci u njima nerijetko su manjkavi i krivi. Kada čovjek umre, izade iza njega kratak "in memoriam", a u njemu – zna se – *de mortuis nihil nisi bene*, ništa osim pohvala i nekritičkih ocjena značenja preminuloga.

Često se pišući, a posebice za ovu rubriku, uhvatim za misao što mi znanstvenici ostavljamo iza sebe za buduće povjesničare. Po čemu će oni suditi naše vrijeme, što će ih naročito zanimati, nad kojom će se događajem voditi žučne rasprave, o čemu će se i o kome organizirati znanstveni skupovi? Budućeg povjesničara, vjerujte mi, teško da će zanimati koliko je i tko su sve bili "vodeći hrvatski znanstvenici", a još manje tko je među nama bio "najveći". U našem naraštaju jedva da će se naći jedan za kojeg će utvrditi da je "bitno utjecao na svjetsku znanost", a taj jedan bit će možda netko među nama kojem ni imena ne znamo. Tako je to u povijesti: ono što je pojedincima i njihovim suvremenici presudno, budućim naraštajima može biti beznačajno, pa čak i komično. Ljudi oko kojih se u jednom trenutku svijet vrti, postaju marginalne povijesne figure, ljudi koje njihovi suvremenici preziru postaju svjetlonoše epohe. Van Gogh je bio samo "ludi slikar" koji jedva da je nešto značio u najužem krugu svojih kolega i prijatelja,

Kantova epohalna Kritika čistoga uma bila je tek jedna filozofska knjiga među stotinama drugih. Aleksandr Borodin se bavio kemijom (u kojoj jedva da je ostavio nekakav trag) koliko i muzikom (da bi postao jedan od prvih ljudi svoga vremena). Blaise Pascal se prestao baviti matematikom da bi se posve posvetio teologiji (u kojoj nije napravio ništa posebnog). Isaac Newton se nije bavio samo fizikom nego i alkemijom, u kojoj je – unatoč svom trudu – ostavio pola milijuna bezvrijednih riječi", kako reče Isaac Asimov. Ni za jednog čovjeka, ni za jedno djelo suvremenik ne može pouzdano reći da je "povijesno" – jer povijest našeg vremena ne pripada nama nego našim potomcima.

I sada, da se vratimo na sam početak našega članka: što će budući povjesničar imati od dokumentacije koju bi uspostavio doktor Kwokal? Bit će mu to vrijedan izvor vjerodostojnih podataka i dobar temelj za početak istraživanja – ali ništa više od toga. Jer njega neće, vjerujte mi, zanimati tko je bio "najveći hrvatski znanstvenik" niti će trti glavu da sastavi popis "top ten" hrvatskih kemičara – što je glavna preokupacija naših taštih suvremenika. Više će ga primjerice zanimati pitanje kako je moguće da se među vodećim kemičarima u Hrvatskoj (*the leading chemists of Croatia*) nađu ljudi koji ni u pedesetim godinama života ne mogu biti izabrani u zvanje znanstvenog savjetnika,² kako je moguće da laboratorij za analitičku i fizičku kemiju vodi liječnik internist, kako se može dogoditi da se na znanstvenom skupu iz kemije prikazuje nov sustav ideogramskog pisma (napadno sličan egipatskim hijeroglifima), kako je moguće – da se vratimo na citat s početka članka – da ni njegov autor, ni lektor koji ga je jamačno čitao ne zna kada se u hrvatskom jeziku rabi pokazna zamjenica "ovo", a kada pokazna zamjenica "to". To su sitnice, ali te sitnice govore o stanju duha našeg vremena više od svih popisa znanstvenih radova, od svih baza podataka i minuciozno sastavljenih životopisa. Jer vjerujte mi (ne zamjerite mi na poduzetnosti) da će prava tema za buduće povjesničare biti društvena vrijednost znanosti "krajem dvadesetog i u ranom dvadeset prvom stoljeću", a poslastica će im biti studij moralnog propadanja hrvatskog društva i odraz tog propadanja na znanstveni rad u našoj sredini.

Referencije:

1. Ž. Kwokal, *Ruđer* 4:11/12 (2000) 10.
2. M. Randić, *Croat. Chem. Acta* 77 (2004) 1.